

Prof. dr. R. Zelenika:

**ŠPEDITEROVO PRAVO - INCOTERMS 1990. -
Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina -
Revidirane Američke vanjskotrgovinske definicije,
Rijeka, 1993., str. 254.**

UDK 656.9:347.7

Pravni sustav Republike Hrvatske dobiva, zajedno s cjelokupnim pravnim životom, svakim danom, slikovito govoreći, neki novi propis, izmjenu ili dopunu postojećeg ili pak novu jedinku pravne književnosti ili novo stajalište poslovne, sudske ili arbitražne prakse, i time postiže ono što svi više-manje s nestrpljenjem očekujemo: značajke cjelovitog, kvalitetnog i štovanja vrijednog modernog pravnog sustava:¹

Prihvaćajući tvrdnju da domovinski rat (1991.-1992.) nije zaustavio (niti spriječio) preoblikovanje tog pravnog sustava,² može se reći da pravna vrela suvremenog pravnog sustava Republike Hrvatske čine:³

1. propisi što ih je donio Sabor Socijalističke Republike Hrvatske (do 30. svibnja 1990.)
2. propisi što ih donosi Sabor Republike Hrvatske od 30. svibnja 1990. godine naovamo
3. najvažniji zakoni bivše SFRJ koji su u obliku prijelaznih zakona preuzeti u vlastito hrvatsko pravo.

U takvim okolnostima vrijedno je posvetiti pozornost pojavi knjige dr. sc. oec. Ratka Zelenike, redovitog profesora i znanstvenog savjetnika Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, naslov koje glasi ŠPEDITEROVO PRAVO - INCOTERMS 1990. - Međunarodna pravila za tumačenje trgovinskih termina - Revidirane Američke vanjskotrgovinske definicije. Izdavači knjige su Ekonomski fakultet u Rijeci i Glosa u Rijeci, 1993. godine. Riječ je o djelu koje jednako dobro kao sveučilišni udžbenik, priručnik i praktikum popunjava prazninu u pravnoj književnosti koja se bavi tom problematikom, osobito ugovorima.

Prije prikaza djela i njegovih neprijepornih znanstvenih stručnih vrednota, valja reći nešto o samom autoru. Prof. dr. Ratko Zelenika izuzetno je plodan i svestran znanstveni i stručni djelatnik. Ima dosad objavljenih 12 knjiga (udžbenika i monografija), 79 znanstvenih djela objavljenih u domaćim i 6 djela u međunarodnim publikacijama te veći broj stručnih

djela, studija, elaborata i sl. Osobito je prisutan u znanstvenom području ekonomije i tehnologije prometa, tako da ne treba čuditi njegovo multidisciplinarno proučavanje prometa u cjelini, s naglaskom na organizaciji i tehnologiji prijevoza, otpremništva i logistike osiguranja.

Ka vrstan poznavatelj metodologije znanstvenog stvaralaštva,⁴ autor je sadržaj podijelio u dva zasebna dijela - cjeline, tako da svaki od njih glede sadržaja, literature i priloga čini zasebnost.

Prvi dio knjige je Špediterovo pravo, a čine ga ova poglavlja:

1. Uvod
2. Značajnija obilježja o špediciji i špediteru
3. Pravni položaj špedicije u kapitalističkim državama i bivšoj Jugoslaviji
4. Pravni položaj špedicije u Republici Hrvatskoj
5. Obveze špeditera iz ugovora o špediciji
6. Prava špeditera iz ugovora o špediciji
7. Odgovornost špeditera iz ugovora o špediciji
8. Obveze, prava i odgovornosti špeditera u posebnim slučajevima otpreme, dopreme i provoza robe.

Sastavni dio čini pogled literature i prilozi u koje ulaze odredbe Glave XXII. Zakona o obveznim odnosima o otpremanju (špediciji) i Opći uvjeti poslovanja međunarodnih otpremnika Hrvatske iz 1993. godine.

Drugi dio ove knjige posvećen je Incotermsu 1990. - Međunarodnim pravilima za tumačenje trgovinskih termina i Revidiranim Američkim vanjskotrgovinskim definicijama (1941.), ali ne kao jednostavno objavljivanje tih, inače u svijetu relativno često citiranih pravila. Autor se, naime, kroz komentare, analize, ilustracije, praktične savjete i poučne praktične primjere vrlo detaljno, stručno, a to onda znači i uspješno, upustio u njihovo približavanje čitatelju bez obzira je li to student, iskusni poznavalac ili početnik u poslovima za ispunjenje kojih je prijeko potrebno poznavati ta pravila i definicije.

* Prof.dr. Dragutin Ledić
Ekonomski fakultet Rijeka
Rijeka

Sam autor pokušava riješiti dvojbu i naći iz mogućih prosvjeda kad je u pitanju izbor naziva knjige, djelatnosti i osoba koje u toj istoj djelatnosti sudjeluju, izvodeći etimološko značenje modernog termina "špedicija".⁵ On upućuje na vrlo bogatu pravnu književnost, pravna vrela i praksu u domaćem, a još više u usporednom pravu, pa ne dovodi u pitanje ni domaće nazive kao što su "otpremišтво", "ugovor o otpremi" ili "otpremišnik". Računajući na zanimanje inozemnih čitatelja i korisnika ove knjige, treba odobriti rabljene nazive "špedicija", "špediter" i slično, uz prisutnost i spomenutih domaćih naziva, što u krajnjem slučaju ima biti neka vrsta srednjeg rješenja, koje će zadovoljiti zagovornike i jednog drugog nazivlja.

Kad se čitatelj ove knjige susretne s velikim brojem redovito, minuciozno pravnički obrađenih pojmova o špediciji, špediteru - osobito njegovim pravima, obvezama i odgovornosti, onda mu to i ne bi trebalo biti ništa neobično. Jer, autor je zapravo osoba koja je prije dolaska na sveučilišnu katedru stekla bogato životno i stručno iskustvo na poslovima otpremništva, da se već godinama i stručno, ali i znanstveno, bavi tom problematikom i svim što je u svezi s tim, tako da njegovo multidisciplinarno znanje i prikaz ove materije ne treba nikoga čuditi.⁶ Tome će, zbog ograničenosti prostora, za ilustraciju biti dostatno napomenuti da je riječ o čak 13 obveza i 5 vrsta prava otpremnika, i da se kao pravna vrela ne spominje samo Zakon o obveznim odnosima već i Opći uvjeti poslovanja međunarodnih otpremnika⁷ Hrvatske (1993.) uz brojne druge propise, poslovnu praksu i opće uvjete poslovanja iz usporednog prava.

Suvremena poslovna praksa odavno se ne zadovoljava starom definicijom toga pravnog posla, nastalom još u vrijeme kad se govorilo o komisiji u transportu u okviru jedinstvenoga komisijskog posla, tj. da se otpremnik, pojavljuje u svoje ime a za račun nalogodavca, već da su tu moguće i neke druge posredniku i zastupniku bliže uloge, a s tim u svezi i prava i obveze.⁸ To dobro poznaje i autor ove knjige, tako da i u tom pogledu znalački daje čitatelju sve što mu glede otpremništva kao neizbježnoga suvremenog posla doista treba, i u teorijskom, i u praktičnom pogledu.

Svoj smisao za stručno i praktično izlaganje i uvođenje čitatelja u bit stvari (pravnici bi rekli *In medias res*), prof. Zelenika potvrđuje i u drugom dijelu knjige, koji govori o Međunarodnim pravilima za tumačenje trgovačkih (komercijalnih) termina - INCOTERMS 1990. i Revidiranih Američkih vanjskotrgovinskih definicija (1941.).

O zamršenosti te materije govore brojni problemi, arbitražni i sudski sporovi i te nove revizije istih pravila. Sjetimo se da je Međunarodna trgovačka komora (ICC) do sad čak 6 puta (prvi put 1936., a posljednji 1990.) objavljivala nove revizije (izmjene i dopune) INCOTERMS-a (International Commerce Terms).

Budući da Zakon o obveznim odnosima, kao jedini pozitivnopravni propis iz tog područja u nas, nema gotovo nikakvih odredaba (ili su one nedostatne) o prelasku rizika i troškova s prodavatelja na kupca,⁹ to će poznavanje pravila INCOTERMS 1990. biti od velike koristi u primjeni u domaćem i u međunarodnom prometu.

Autor nije žalio truda, ideja i znanja kako bi ta pravila bila što bolje shvaćena i u praksi sa što manje problema primjenjena. To vrijedi dobrim dijelom i za Revidirane Američke vanjskotrgovinske definicije, jer iako su one nastale još daleke 1941. godine, njihovo poznavanje u nas ne bi se moglo ocijeniti zadovoljavajućim za gospodarsku i trgovačku razmjenu Republike Hrvatske kao samostalnog, suverenog i međunarodno priznatog subjekta na prostranim tržištima SAD-a i uopće Sjeverne i Srednje Amerike, gdje se iste definicije uglavnom primjenjuju.

Uvodno je rečeno da stvaranju novog pravnog sustava i pravne književnosti Republike Hrvatske na svoj način pridonosi prikazana knjiga prof. dr. Ratka Zelenike. Ta se tvrdnja može i sad s osnovom ponoviti jer je riječ o djelu kojega problematika, opseg i bogata pozitivna literatura nema premca u ovome trenutku na našem tlu. Osamostaljevanje Republike Hrvatske i raskid državnopravnih sveza na temelju kojih je zajedno s ostalim republikama tvorila dotadašnju SFRJ, imalo je i još uvijek ima posljedica na cjelovitost njezina pravnog sustava. Zbog toga se pojava ove knjige, kad je riječ prije svega o otpremništvu kao djelatnosti i poslovima otpreme koji je čine, može s pravom držati znakovitim ublažavanjem praznina u našem pravnom sustavu, pravnoj teoriji i praksi.

Kako to prof. Barbić opravdano ističe: "Sustav (misli se na pravni sustav, op. D.L.) se ne može promijeniti golim uvođenjem propisa. Propisi su samo polazna pretpostavka na kojoj se gradi pravni sustav. Uz to su potrebni ustaljena sudska (i poslovna, op. D.L.) praksa i dobra literatura."¹⁰

BILJEŠKE

¹ M. Žuvela, Uvodne napomene, u zbirci radova *Gradansko, trgovačko, radno i upravno pravo*, Zagreb, 1992., str.5.

² D. Ledić, Die Grundung von Tochtergesellschaften in Kroatien, u knjizi *Grundung von Tochtergesellschaften in Ausland* (M. Lutter, Hrg.)

³ Auflage, Walter de Gruyter Berlin-New York 1994, s.4.

⁴ R. Zelenika, Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Ljubljana-Rijeka, 1990.

⁵ U njemačkom pravu najčešće se rabi naziv *Speditionsgeshaft* ili *Speditionvertrag*, a u talijanskom *spedizione*. Posebnost francuskog prava očituje se u tome da se i danas govori o podvrsti ugovora o komisiji tj. *commission de transport*.

⁶ Uz veliki broj znanstvenih i stručnih djela o ovoj temi, ovdje se želi istaknuti samo knjiga R. Zelenika *Pravno reguliranje špediterske djelatnosti u Jugoslaviji*, "Liburnija" Rijeka - "Škoslak knjiga", Zagreb, 1980.

⁷ Tako, primjerice, S. Carić u djelu *Pravni odnosi između komitenta i špeditera iz ugovora o špediciji*, Institut za uporedno pravo Beograd, 1966. spominje "svega" 9 obveza i 4 prava otpremnika (špeditera), što slično čine i V. Kapor-S. Carić: *Ugovori robnog prometa*, Beograd, 1990. U njem. pravu tako U. Hubner, *Handelsrecht*, 2. uberarbeitete Auflage, Heidelberg, 1985. razlikuje 4 obveze i 3 prava na strani otpremnika.

⁸ U tom smislu: H. J. Sonnenberger, *Franzosisches Handels- und Wirtschaftsrecht*, Heidelberg 1975. s. 192; G. Reutl, *Speditionsvertrag u Munchner Rechtslexikon*, C.H. Beck Verlag, Munshen, 1987., Band 3 s. 417-418, kao i K. Schmidt, *Handelsrecht*, 3. neubearbeitete Auflage, Koln-Berlin-Bonn-Munshen, 1987., s. 867.

⁹ D. Ledić, Isporuka robe i prijelaz rizika prema rješenjima Zakona o obveznim odnosima, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjaluci VI/1982., str.31-41.

¹⁰ J. Barbić, Pravnici i gospodarstvo, Zbornik radova za "Susret pravnika u gospodarstvu", Opatij, svibanj 1992., str.7.